

Ο αντισημιτισμός στον 20ό αιώνα

Ενότητα 10: Η ταύτιση του εβραϊσμού με τον μπολσεβικισμό

Μαρία Καβάλα
Ιστορικός, μεταδιδακτορική διδάσκουσα
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Η ταύτιση του εβραϊσμού με τον μπολσεβικισμό

Ιδεολογικές διαδρομές αποκλεισμών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Ιουδαιομπολσεβικισμός
2. Ταξικός ρατσισμός

Σκοποί ενότητας

- Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να αναδειχθούν τα ιδεολογήματα προάγγελοι και οι ιστορικές συγκυρίες μέσα στις οποίες ο ναζιστικός αντισημιτισμός συνδυάζοντας όλα τα προηγούμενα στοιχεία έγινε κυρίως φυλετικός και να γίνει κατανοητό ότι προέκυψε μέσα από μια ιστορική διαδικασία.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (1/12)

«Ως φορείς του μπολσεβικισμού και πνευματικοί οδηγοί (*geistigen Fiihrer*) της κομμουνιστικής ιδέας, οι Εβραίοι είναι θανάσιμος εχθρός μας. Πρέπει να τους εξαφανίσουμε (*Sie sind zu vernichten*)».(Βλ. Heer, 1995, σ.116 και Traverso, 2013, σ. 132).

Αυτή η εντολή, που κοινοποιήθηκε στους στρατιώτες της Βέρμαχτ στο Μινσκ στις 19 Οκτωβρίου του 1941, κατά τη γερμανική προέλαση στη Σοβιετική Ένωση, χρησιμοποίησε μία ιδεολογική ταύτιση η οποία διαμορφώθηκε όλη τη διάρκεια του πολέμου, από τη ναζιστική προπαγάνδα.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (2/12)

«Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε πάμπολλες διαταγές που εξυμνούν τον πόλεμο εναντίον του «ιουδαιομπολσεβικισμού» σαν «αγώνα για την ύπαρξη (Daseinkampf) του γερμανικού λαού» και σαν «υπεράσπιση του ευρωπαϊκού πολιτισμού ενάντια στην ασιατική και μοσχοβίτικη πλημμυρίδα (Uberschwemmung)» (Βλ. Jahn, 1991, σ. 49 και Traverso, 2013, σ. 132).

Διάφορες πηγές δείχνουν ότι ο Χίτλερ χρησιμοποίησε παρόμοια γλώσσα στις ιδιωτικές του συζητήσεις.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (3/12)

Ο μύθος του «ιουδαιομπολσεβικισμού» είχε γνωρίσει μεγάλη διάδοση μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν έγινε το σύνθημα της καταστολής εναντίον των σπαρτακιστών στη Γερμανία, της λευκής τρομοκρατίας στην Ουγγαρία και της ρωσικής αντεπανάστασης.

Άρχισε να διαδίδεται ευρύτατα ιδιαίτερα στους συντηρητικούς κύκλους της εποχής η άποψη ότι ο μπολσεβικισμός ήταν μια μεταδοτική ασθένεια και οι Εβραίοι επαναστάτες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, ήταν οι «ιοί» που την μετέδιδαν.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (4/12)

Το φάντασμα του «ιουδαιομπολσεβικισμού» τρόμαζε τις κυρίαρχες ελίτ, είτε φιλελεύθερες είτε εθνικιστικές, το διάστημα 1917-1921. Στη Ρωσία, η λευκή τρομοκρατία ήθελε να εξουδετερώσει τον «ιουδαιομπολσεβικισμό» με μια εκστρατεία, η βία της οποίας προμήνυε, σύμφωνα με τον ιστορικό Πίτερ Κένεζ, τη ναζιστική προπαγάνδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (βλ. Kenenez, 1992, σ.304).

Ιουδαιομπολσεβικισμός (5/12)

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Ουίνστον Τσόρτσιλ υποδείκνυε τους Μαρξ, Τρότσκι, Μπέλα Κουν, Ρόζα Λούξεμπουργκ και Έμμα Γκόλντμαν σαν ενσάρκωση μιας «παγκόσμιας συνωμοσίας που απέβλεπε στην ανατροπή του πολιτισμού».

Αναφερόταν μάλιστα στα *Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών*, για να τεκμηριώσει την άποψη του αυτή. Στα μάτια του, οι μπολσεβίκοι ήταν «εχθροί του ανθρώπινου γένους», με επικεφαλής τους τον Λένιν.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (6/12)

Στη Γερμανία, η ναζιστική άποψη που θεωρούσε τη Σοβιετική Ένωση το τερατώδες αποτέλεσμα της συμμαχίας ανάμεσα στην εβραϊκή ιντελιγκέντσια και τη σλαβική Untermenschentum, είχε προαναγγελθεί, το 1918 ακόμη, με διαφορετική βέβαια ορολογία, από τον Τόμας Μαν, στο *Μαγικό Βουνό*, μία ιδέα πιο κοντά στη ρομαντική θεώρηση της πνευματικής σύγκρουσης μεταξύ Kultur και Zivilisation παρά στα στερεότυπα της φυλετικής ανθρωπολογίας του fin de siècle.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (7/12)

Στις βαλτικές χώρες, θέατρο πραγματικών εμφυλίων πολέμων μεταξύ 1918 και 1920, ο αγώνας ενάντια στον «ιουδαίομπολσεβικισμό» ήταν ένας από τους πυλώνες της αντεπαναστατικής κινητοποίησης, στην οποία διακρίνονταν ιδιαίτερα τα Freikorps, στρατολογημένα μέσα από τις γερμανικές μειονότητες.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (8/12)

Η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία αποτέλεσαν το εργαστήριο του ιδεολογικού συνδυασμού «φυλής» και «τάξης» που έμελλε, είκοσι χρόνια αργότερα, να βρεθεί στην καρδιά του ναζιστικού πολέμου εναντίον της ΕΣΣΔ. Εκεί έδειξαν τις ικανότητες τους μελλοντικοί ναζιστές ηγέτες με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, θεωρητικός του βιολογικού ρατσισμού που θα γίνει υπουργός του Γ' Ράιχ για τα ανατολικά εδάφη. Γεννημένος στο Ρεβάλ (Τάλιν), θα εγκατασταθεί στο Μόναχο στα τέλη του 1918, αφού πήρε μέρος στον εμφύλιο της Εσθονίας.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (9/12)

Η σύνθεση αυτών των τριών στοιχείων -του αντικομμουνισμού, του ιμπεριαλιστικού επεκτατισμού και του αντισημιτικού ρατσισμού- είναι το ιδιαίτερο εκείνο στοιχείο που διακρίνει το ναζισμό, δίνοντας του μια ριζοσπαστικότητα άγνωστη μέχρι τότε. Η καινοτομία του ναζισμού ήταν η ακραία βιολογικοποίηση του αντισημιτισμού, που αναδιατύπωνε το μύθο της «συνωμοσίας» και το παλιό στερεότυπο του Εβραίου ως αντεθνικού στοιχείου με όρους όμως φυλετικής υγιεινής.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (10/12)

Ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, που είχε καταγγείλει τον μπολσεβικισμό στις αρχές της δεκαετίας του '20, σε μια μπροσούρα με τίτλο *Pest in Russland*, θα γράψει δέκα χρόνια αργότερα, στο *Ο μύθος τον 20ού αιώνα* ότι η άνοδος του Λένιν και του Τρότσκι στην εξουσία, το 1917, ήταν εφικτή μόνο «εντός του σώματος ενός φυλετικά και ψυχολογικά άρρωστου λαού».

Είναι γνωστός ο υπαινιγμός, στο *Mein Kampf* ότι η Γερμανία θα μπορούσε να είχε αποφύγει τις τραγωδίες της αν, στη διάρκεια του Μεγάλου πολέμου, οι Εβραίοι είχαν εξοντωθεί με αέριο.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (11/12)

Η προτίμηση του ναζισμού για τις παθολογικές εικόνες εκφράζεται λοιπόν πολύ καλά στην εκτεταμένη χρήση της έννοιας του «ιουδαιομπολσεβικισμού» ως εκδήλωσης μιας ασθενείας του κοινωνικού σώματος. Αυτή η χρήση της ιατρικής ορολογίας στον πολιτικό προπαγανδιστικό λόγο ήταν ταυτόχρονη με τη μαζική υιοθέτηση πολιτικών μεταφορών από ανθρώπους της επιστήμης.

Ιουδαιομπολσεβικισμός (12/12)

Όπως σημειώνει ο Traverso, ο Μπέρναρντ Φίσερ-Βάζελς, ένας από τους πατέρες της έρευνας γύρω από τους όγκους, όριζε το εμβρυακό στάδιο του καρκίνου ως «νέα φυλή κυττάρων», διακριτή από τις άλλες, και πρότεινε μια θεραπεία για την «εξόντωση αυτής της παθολογικής φυλής» (Zerstörung der pathologischen Zellrasse).

Κάποιοι ερευνητές ονόμαζαν τα καρκινικά κύτταρα αναρχικούς, μπολσεβίκους, εστίες χάους και εξέγερσης. Άλλοι ειδικοί προτιμούσαν να μιλούν για «επαναστατικά κύτταρα» (Χανς Άουλερ) ή για «κράτος εν κράτει» (Κουρτ Τομάλα). Την εποχή εκείνη, καταλήγει ο ιστορικός των επιστημών Ρόμπερτ Ν. Πρόκτορ, η γλώσσα της ιατρικής είχε διαποτιστεί εντελώς από πολιτική ιδεολογία, μας μεταφέρει ο Traverso.

Ταξικός ρατσισμός (1/13)

Μέσα στο παραπάνω κλίμα της αντεπανάστασης και του αντισημιτισμού αναδύθηκε μια νέα έννοια -ο «ιουδαιο-μπολσεβικισμός»- που αποτελεί ιδιαιτερότητα της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας. Ωστόσο, ο ορισμός του ταξικού εχθρού με φυλετικούς όρους, η θεώρηση της πολιτικής εξέγερσης ως εκδήλωσης μιας ασθενείας του κοινωνικού σώματος και ο στιγματισμός του επαναστάτη ως φορέα μεταδοτικού ιού ήταν πολύ παλαιότερα φαινόμενα, μας υπενθυμίζει ο Traverso.

Ταξικός ρατσισμός (2/13)

Φαινόμενα όπως η σύφιλη, ο αλκοολισμός, η πορνεία, η υστερία, η εγκληματικότητα, η ανυπακοή στις νέες κοινωνικές ιεραρχίες, οι απεργίες ή οι εξεγέρσεις θεωρούνταν διαφορετικές εκδοχές της ίδιας ασθένειας του κοινωνικού σώματος και η βιομηχανική κοινωνία των πόλεων το πιο ευνοϊκό πεδίο ανάπτυξης και καλλιέργειάς τους.

Ταξικός ρατσισμός (3/13)

Αυτός ο «κοινωνικός βιολογισμός», σύμφωνα με το χαρακτηρισμό του Σαρτρ για τη μετά την Κομμούνα γαλλική λογοτεχνία, ανάγεται στην εποχή της βιομηχανικής επανάστασης. Οι εργαζόμενες τάξεις αντιμετωπίζονταν φυλετικά και διαχωρίζονταν σωματικά από τα προνομιούχα στρώματα.

Την ίδια εποχή ο κρατικός μηχανισμός άρχισε να καταστρώνει δημόσιες υγειονομικές πολιτικές που αποσκοπούσαν να απομονώσουν στο χώρο τους επικίνδυνους πολίτες, τους επαναστάτες.

Ταξικός ρατσισμός (4/13)

Όπως εύστοχα σημειώνει ο Traverso, η εξομοίωση των εργαζόμενων τάξεων με «κατώτερη φυλή» έγινε ένα κλισέ της ευρωπαϊκής κουλτούρας στην εποχή του θριαμβευτικού βιομηχανικού καπιταλισμού.

Γύρω στα μισά του 19ου αιώνα, ο άγγλος δοκιμιογράφος Χένρι Μείχιου χαρακτήριζε τους φτωχούς των μεγαλουπόλεων «περιπλανώμενες φυλές της πολιτισμένης κοινωνίας» που είχαν όλα τα γνωρίσματα των πρωτόγονων λαών.

Ταξικός ρατσισμός (5/13)

Στη Γαλλία, ο «ταξικός ρατσισμός» βρήκε τους θεωρητικούς του, στο γύρισμα του αιώνα, στους Γκυστάβ Λε Μπον και Ζορζ Βασέ ντε Λαπούζ, σ' έναν από τους πατέρες της ψυχολογίας των μαζών και στο θεμελιωτή της «ανθρωποκοινωνιολογίας».

Στους *Ψυχολογικούς νόμους της εξέλιξης των λαών* (1894), ο Λε Μπον προχωρούσε σε μια «ψυχολογική κατάταξη των ανθρώπινων φυλών», υποδεικνύοντας για την καθεμιά τη «νοητική συγκρότηση» και τα φυσικά και ανατομικά γνωρίσματα.

Η ανάλυση του τελικά τον οδηγούσε στην παρατήρηση μιας ουσιαστικής ομοιότητας ανάμεσα στις «κατώτερες φυλές» και τις υποδεέστερες τάξεις.

Ταξικός ρατσισμός (6/13)

Η Παρισινή Κομμούνα Μαρτίου-Μαΐου 1871 ήταν εκείνο το γεγονός που ώθησε στη δημιουργία των πρώτων εργασιών πάνω στην ψυχολογία των μαζών, από τον Σίπιο Σιγκέλε ως τον Γκιστάβ Λε Μπον.

Το πλήθος θεωρούνταν τυπικό παράδειγμα συνάθροισης πολωμένων ατόμων και εξηγούνταν ως παθολογία των πόλεων, ορατή εκδήλωση ενός κοινωνικού οικοδομήματος που έχει ήδη αρρωστήσει.

Ταξικός ρατσισμός (7/13)

Για τον Μαξίμ Ντυ Καν, τα πλήθη της Κομμούνας αποτελούνταν από ένα τερατώδες συνονθύλευμα από άρρωστους: πυρομανείς, ανθρώπους που έπασχαν από «ανθρωποκτόνο μονομανία» ή «άγρια λυκανθρωπία», πόρνες και αλκοολικούς. *«Σχεδόν όλες οι δυστυχισμένες που πολέμησαν για την Κομμούνα -προσθέτει- ήταν αυτό που η ψυχιατρική αποκαλεί "ασθενείς"»* (Βλ. Lidsky, 1982, σ. 60-65 και Traverso, 2013, σ. 148).

Ταξικός ρατσισμός (8/13)

Ο Τσέζαρε Λομπρόζο, εκπρόσωπος του ιταλικού θετικισμού, εξηγούσε και αυτός επιστημονικά τις επαναστάσεις μέσα στο γενικότερο φόβο που είχε προκαλέσει η Κομμούνα.

Μας θυμίζει ο Traverso, αυτό που έχει υπογραμμίσει ο Ντανιέλ Πικ, ότι η εγκληματικότητα αποτελεί, κατά τον Λομπρόζο, μία ατελής ανθρώπινη ανάπτυξη: ο εγκληματίας είναι ένα άτομο που η ψυχοφυσική ανάπτυξη του έχει ανακοπεί και στο οποίο, συνεπώς, οι παθολογικές τάσεις μπορούν εύκολα να ανιχνευτούν με μια επιμελή ανθρωπομετρική ανάλυση.

Ταξικός ρατσισμός (9/13)

Η θεωρία του εγκληματικού αταβισμού, της κληρονομικής εγκληματικότητας προκάλεσε αμέσως ζωηρό ενδιαφέρον στην επιστημονική κοινότητα.

Η κληρονομική εγκληματικότητα εξηγούνταν μέσω της μιγαδικής επιμειξίας, που θεωρούνταν η κύρια αιτία της επανεμφάνισης πρωτόγονων συμπεριφορών στον πολιτισμένο κόσμο.

Μάλιστα, η εγκληματολογική ανθρωπολογία έμπαινε στην υπηρεσία της κοινωνικής πρόληψης, ώστε να γίνει εφικτό να αναγνωριστούν εκ των προτέρων οι εγκληματίες ώστε να προστατευτεί η κοινωνία από τον εγκληματικό αταβισμό και την αναρχία.

Ταξικός ρατσισμός (10/13)

Όπως επισημαίνει ο Traverso, ο Λομπρόζο στο *L' uomo delinquente* (1876), απαριθμούσε λεπτομερειακά τα μορφολογικά γνωρίσματα του «εκ γενετής εγκληματία»: μαύρα και σγουρά μαλλιά, αετίσια ή γαμψή μύτη, βαριά σαγόνια, ογκώδη και πεταχτά αυτιά, πεπλατυσμένο κρανίο, μεγάλα οφρυακά τόξα, τεράστια ζυγωματικά, «ύποπτο ύφος», συχνό στραβισμό, ωχρο πρόσωπο, βλέμμα που έσταζε αίμα.

Ταξικός ρατσισμός (11/13)

Δεν είναι δύσκολο να εντοπίσουμε σ' αυτό το πορτρέτο, πολλά φυσικά στοιχεία που, την ίδια περίοδο, αποδίδονταν ήδη στους Εβραίους και θα συγκροτήσουν, μερικά χρόνια αργότερα, το αρχέτυπο του μπολσεβίκου με το μαχαίρι στα δόντια.

Η εικονογραφία και η γελοιογραφία στον αντισημιτικό τύπο χρησιμοποιούσε διαρκώς αυτήν την εικόνα, που θα φτάσει στο αποκορύφωμα της κατά το μεσοπόλεμο.

Ταξικός ρατσισμός (12/13)

Ο κοινωνικός δαρβινισμός του Λε Μπον και ο ευγονισμός του Βασέ ντε Λαπούζ φαίνεται ότι επηρέασαν στη διαμόρφωση των ελιτίστικων θεωριών του Γκαετάνο Μόσκα, του Βιλφρέντο Παρέτο και του Ρόμπερτ Μίχελς.

Όπως είναι γνωστό, ο Μόσκα ήταν ένας αντιδημοκράτης συντηρητικός, ο Μίχελς θα προσχωρούσε στον ιταλικό φασισμό, ενώ ο Μουσολίνι θεωρούσε πάντα τον Παρέτο έναν από τους ιδεολογικούς προδρόμους του καθεστώτος του.

Ταξικός ρατσισμός (13/13)

Ο Μόσκα κι ο Παρέτο επένδυσαν θεωρητικά την άποψη ότι είναι αντικειμενική η ανικανότητα των υποδεέστερων τάξεων να χειραφετηθούν.

Μπορούν να είναι μια μάζα, προορισμένη να κινητοποιείται από τους «αριστοκράτες», σε διαρκή αγώνα για την εξουσία.

Με άλλα λόγια, το προλεταριάτο δεν θα γινόταν ποτέ ικανό για αυτοοργάνωση, για αυτοχειραφέτηση, για δημοκρατικό έλεγχο των εκπροσώπων του.

Βιβλιογραφία

- Friendländer Saul, *Η ναζιστική Γερμανία και οι Εβραίοι*, Πόλις, Αθήνα 2013.
- Hannes Heer, “Die Logik de Vernichtung. Wermacht und Partisanenkampf”, στο Hannes Heer and Klaus Naumann (επιμ.), *Vernichtungskrieg. Verbrechen de Wehrmacht 1941-1945*, Harburger editions, Αμβούργο 1995.
- Katz Jacob, *From prejudice to destruction. Anti-Semitism, 1700-1933*, Harvard University Press, Κέμπριτζ Μασαχουσέτη 1980.
- Peter Kenez, “Pogroms and white ideology in the Russian Civil War” στο John D. Killer & Slomo Lambroza (επιμ.), *Pogroms: anti-Jewish violence in Modern Russian History*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ 1992.
- Paul Lidsky, *Les ecrivains contre la Commune*, Maspero, Παρίσι 1982.
- Peter Jahn, “ ‘Russenfurcht’ und Antibolschevismus: Zur Entstehung und Wirkung von Feindbildern”, στο *Erobern und Vernichten, Der Krieg die Sowietjunion 1941-1945*, Argon, Βερολίνο 1991.
- Traverso Enzo, *Οι ρίζες της ναζιστικής βίας*, Εκδόσεις του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα 2013.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μαρία Καβάλα. «Ο αντισημιτισμός στον 20ό αιώνα. Η ταύτιση του εβραϊσμού με τον μπολσεβικισμό». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS366/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Ραμματά
Θεσσαλονίκη, χειμερινό εξάμηνο 2014-2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

